



Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Pacis Westphalicæ Publica

Oder Westphälische Friedens-Handlungen und Geschichte

Worinnen enthalten, was vom Monath April, biß zu Ende des Jahrs 1646. zwischen Jhro Römisch-Kayserlichen Majestät, dann den Beyden Cronen Franckreich und Schweden, ingleichen des Heiligen Römischen Reichs Chur-Fürsten, Fürsten und Ständen, zu Oßnabrück und Münster gehandelt worden

Meiern, Johann Gottfried von

Hannover, 1735

VD18 90103122

§. XV. Der Catholischen Capitulum zu Minden und Verden Vorstellung wieder die Vergebung solcher Stiffter.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52163](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52163)

1646.
Julius.

digen Herrn Principalen, der Titul Grafen zu Sarwerden gegeben worden: Als mögen wir für unsere gnädige Herren Committenten, die Herren Grafen zu Nassau-Sarbrücken und Sarwerden, Herrn zu Lohr, Wylbaden und Jhstein zc. Krafft habenden Special-Befehls, mehrhochgedachter Fürstlicher Gnaden, wegen solches bey diesen Europäischen Conventu verbotener anmaßlicher Weise abermahls geführten Tituls eines Grafen zu Sarwerden, hiemit bestermassen zu widersprechen und dagegen protestando, in diesen und andern unserer gnädigen Herren Principalen eigenthümliche Grafschafft Sarwerden belangend, daß wenigste nicht zu begehren, keinesweges umgehen. Gestalt wir auch hochgedacht Ihrer Gnaden (weil Reichs- und fast Weltkündig, welchergestalt Fürstlicher Lothringischer Seiten unter dem Schein einer an vorhochermeldtem Kayserlichen Cammer-Gericht, deren obberührten drey Meßischen Lehenstücken halben ergangener Definitiv, gleichwohl deroeselen klahren Inhalt und Buchstaben zu entgegen, ohnerwartet einiger Executorialn und disseits wieder gedachte Urthel erhaltenen Revisorii, auch darauf erfolgten obangeregten Mandati, Paritorien, gleich innerhalb 10. Tagen à die late Sententia nicht allein dero ganze Grafschafft Sarwerden, sondern auch die in deroeselen Grafschafft Sarbrücken gehörige Vogtey Herwigheim, vi armata & publica wieder allgemeine Jura Civilia & Canonica etiam tali casu quæsi juris privantia, sonderlich aber des Heiligen Reichs höchstverpönte Constitutiones und Land-Frieden occupiret, darinne mit Dienern und Unterthanen wegen der Religion und ihrer Dienste also erbärmlich umgangen, wie die Nota Apologetica opposita narrationi sic dictæ veræ, eorum quæ acciderunt in adeunda possessione Comitatus Sarverdenis, und obgedachtes Mandatum ausweisen, hernach aber in Anno 1641. die Grafschafft Sarbrücken und Bestung Homburg an sich gezogen, die in solchen beyden Grafschafften gelegene Städte, Flecken, Dörffer, Residenzen, Land und Leute erbärmlich grausamer Weise demanteliret, eingeküchert, verwüestet und mit unerschwinglichen Exactionen in Grund verheeret worden, auch noch bis auf diese Stunde neben der Grafschafft Sarwerden, die Bestung Homburg thätlicher Weise vorenthalten, und Ihrer Gnaden darum liegende Land und Leute daraus infestiret werden) neben völliger unentgeltlicher Restitution alles obgemeldten eine gebührende schuldtige Satisfaction von Rechts- und Billigkeit wegen, bey diesen allgemeinen oder etwa künftigen Particular-Tractaten bedinglich vorbehalten haben wollen. Geben Osnabrück am 33. Julii Anno 1646.

1646.
Julius.

Gräflich-Nassau-Sarbrück-und Sarwerdische
Abgesandte

Johann Hartmuth von Langlen.
Johann Adam Schragel, Dr.

§. XV.

Derer Catho-
lischen Capi-
tularum zu
Minden und
Werden, Vor-
stellung wie:

Was die beyden Dom-Capitel zu Min- den kommen sollten, erhellet aus folgender Information.
solche Stifter in keines A catholici Hän-

der die Ver-
bung solch
Stifter.

N. I.

Informatio Mindensis Ecclesie ostendens, eam non posse aliquo jure ab A catholicis impeti.

N. I.
Informatio
Mindensis.

Mindensem Episcopatum inter decem in Saxoniam à se fundatos CAROLUS Magnus Imperator & Galliarum Rex constituit circa annum Christi 779. eique sanctissimum virum *Horumbertum* primum præfecit Antistitem: qui omnes successores egregie Catholici usque ad *Franciscum Comitem*

1646. mitem *de Waldeck*, qui nonnihil in fide vacillavit, oprimè tamen & sincere ad gremium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, revocatis publicè erroribus rediit & Anno 1553. piè in Domino obiit. Cui successit Dominus *Georgius Dux Brunovicensis*, qui in omnibus suis Officiis Catholicæ fidei pacisque amantissimus & huic & Bremensi & Verdensi præfuit Ecclesiis: mortuus anno 1562. Huic successit *Gerhardus Comes de Schaumburg* verè Catholicus: quo vita functo licet *Henricus Julius Brunsvicensis Dux* omnibus modis sese intrudere conatus fuerit, studio tamen & opera *Ernesti Ducis Baviaræ Archiepiscopi Colonienfis* ut Metropolitanus id merito impeditum fuit: & *Antonius Schaumburgicus frater Gerhardi*, successor ab ipso constitutus & à Sede Apostolica approbatus aliquot annos illam rexit Ecclesiam, usque dum *Christianus Dux Brunsvicensis & Luneburgensis* Anno 1597. 6. Septembris certis conditionibus præcipuè verò de assumenda Religione Catholica (ut videre est sub litera A. infra *) electus fuit Coadjutor, ipsique juxta apostitum Reversale, Anno 1599. mortuo Episcopo *Antonio* cum restrictione & reservatione nomine Capituli usque ad revocationem possidendi, adeoque non proprio nomine, nec totà vitâ administratio à Capitulo commissa fuit: uti docetur infra sub lit. B. Ex quo Reversali patet, quomodo memoratus Dux sub initium administrationis manu & sigillo propriis cum interpositione verbi Principis se obligaverit ad juramento publico & solenni atque etiam à fratre suo Duce *Ernesto* aliisque plurimis fidejussoribus confirmatam, subscriptam sigillatamque Capitulationem, in omnibus punctis inviolabiliter observandam, Confirmationem Papalem impetrandam nec non ab Imperatore Regalia aut saltem Indultum ad aliquot annos administrandi petendum aut obtinendum.

1646.
Julius.

Lit. A.

Lit. B.

*) Diese Condition de assumenda Religione Catholica, erscheint aus der angefügten Beilage sub A so gar nicht, auch ne quidem implicite: daß vielmehr Herzog *Christian* vorbehalten hat, sich vermöglen zu können, welches Er assumta qualitate Clericali, bey der andern Religion nicht hätte thun können.

Posteaquam verò tot annis, ultra triginta scilicet, dictæ Capitulationi neutiquam satisfactum fuisset, nec qualificatio debita & promissa subsecuta, adeoque conditionibus solenniter juratis non adimpletis nullum jus habuit; merito libera electio in alium Capitulo illata semper permansit, prout etiam liberam potestatem, totam administrationem revocandi, Capitulo Reversale dictum expresse concedit. Imò ad Sedem Apostolicam juxta Concordata Germaniæ & sacros Canones notorie jus devolutum fuit, pro hac vice dicto Episcopatu providendi prout & moderno Episcopo Domino *Francisco Guillelmo, URBANUS* Octavus Anno 1629. juxta exemplum in similibus casibus canonicè providit, & Cæsarea Majestas absolutum judicium administrandi, literasque subjectionis ad Status & subditos Mindenenses concessit. Et licet ad repellendas has superiorum legitimas ordinationes non nemo ex Capitularibus à dicto *Christiano* Coadjutorem se constitui pareretur, adeoque litem proviso movere conaretur, totum negotium tamen à Sede Apostolica (quo causa hæc pertinebat, atque tum à Cæsare tum à partibus remissa fuerat) per sententiam cassatoriam Roma, in judicio contradictorio Anno 1631. datam, postea etiam ab Imperatore Coadjutoria illa de jure nulla declarata fuit. Unde præfatus Dominus Episcopus Anno 1632. d. 22. Julii consentiente Capitulo solenniter in Cathedrali Ecclesia præstitis præstandis in Episcopum & Principem Mindenensem inauguratus fequenti diè à Nobilitate, Civitatibus & subditis debirum ac solitum recepit homagium, non movente dicto Duce *Christiano* aliquid contra adhuc juxta suum Reversale severe admonito à Capitulo & Statibus. Cumque præfatus Dux *Christianus* Anno 1633. obiret, sine controversia uti Capitulo jus alium eligendi mansisset non facta provisione Apostolica, ita ejus loco consensus, quo provisio recepta & possessio data fuit, jus Capituli finivit. Nec jus illud

1646.
Julius.

quoad Coadjutoriam Acatholicis aliquod tribuit, cum tantum inter Catholicos quaestio fuerit; nec etiam ex Electione Christiani Ducis vel contra dispositionem Papalem subsecutam minimum praetendi potest; cum haec in Concordatis Germaniae sit fundata & exemplis roborata; illa vero multum conditionata & nullatenus observata, nullum jus Electo, prout ipse in praefatis Reverfalibus fatetur, tribuerit. Imò Christianus Dux, designando Anno 1629. Catholicum successorem, Acatholicis ipsemet omne jus ad hanc Ecclesiam negavit.

1646.
Julius.

Adeoque haec Ecclesia semper in manibus Catholicorum substitit, neque ulla ratione ab Acatholicis imperi potest, idque etiam ex aliis rationibus circa Episcopatum Osnabrugensem in hoc puncto adductis.

A.

Extractus Capitulationis Mindensis cum CHRISTIANO Duce.

Nos Christianus Dei gratia Scholasticus & Electus Coadjutor Mindensis Ecclesiae, Dux Brunsvicensis & Lüneburgensis, fatemur hinc publice, Postquam Reverendissimi, Nobiles, Honorabiles & Doctissimi Domini Praepositus, Decanus & Capitulares praefatae Ecclesiae Mindensis hodie infra scripti ex jure suo & Ecclesiae eligendi seu postulandi, libera electione nostram personam in Coadjutorem & Successorem in dicto Episcopatu legitime elegerunt, proclamârunt: quod nos etiam in nomine Sanctissimae Trinitatis, cujus indubitato instinctu ac dispositione ita ordinatum & inceptum negotium fuit, post maturam deliberationem acceptavimus: gratias agimus imprimis suae Majestati divinae & dictis Dominis Capitularibus nostris, Nosque Dei gratia & bonitate ita geremus erga supremas potestates & unumquemque, ut ad Dei honorem, utilitatem Ecclesiae & nostrae Principalis Brunsvicensis & Lüneburgensis Domus laudem cedat nec Dominis eligentibus exprobari possit.

Obligamus itaque nos sub vero verbo, dignitate & honore Principis erga praedictum Capitulum & ipsorum successores, quod quam primum expensis nostris Confirmationem & Regalia ab utraque suprema potestate praedicta Ecclesiastica scilicet & Temporalis impetrare velimus, & nos juxta sacros Canones qualificare, ut tanquam Princeps Ecclesiasticus Sacri Romani Imperii consuetam Sessionem & Votum habere & conferre possimus. Et nos ut Coadjutor, vivente Reverendissimo Domino Anthonio, confirmato Episcopo, nostro cognato charissimo, vel post Suae Dilectionis obitum (quem DEUS tardum concedat) uti Successor, nulli administrationi vel regimini istius Episcopi vel residentiis aut redditibus, sine Capituli beneplacito ullo modo miscebimus, sed administratio ac regimen unâ cum Residentiis & redditibus post mortem praefati moderni Domini Episcopi, ut moris est, in manibus ac potestate Capituli, tamdiu quousque Confirmatio & Regalia impetrata fuerint, sine nostra contradictione vel impedimento manebit. Postquam verò post obitum Reverendissimi moderni Episcopi & impetrata Confirmatione ac Regalibus nos qualificaverimus, volumus ad citationem Capituli Civitatem Mindensem solenni & consueto ritu intrare, Juramentum nostrum Episcopale praestare, & vicissim à Nobilitate, Civitatibus & Statibus consuetum Juramentum & Homagium recipere, & praeterea omnia laudabilia Statuta Ecclesiae Mindensis, quantum Episcopum concernunt, una cum articulis praefati Juramenti Episcopalis; item omnia & singula, quae à nostris Antecessoribus, Episcopis Mindensibus, cum Capitulo sigillata sunt, sine omni contradictione sincere, & uti Principem decet, servabimus: Imprimis etiam habita administratione eò omnia dirigemus.

Utop

112

mus

1646.
Julius.

mus nostra, ut antiquissima Religio Catholica in suo honore & dignitate habeatur, Reverendissimum Capitulum, Collegia, Monasteria & Ecclesiastica persona apud antiquas & laudabiles suas Ceremonias manuteneantur, & nemo cum aliis seu nova religione gravari debeat. Si etiam aliqua Reformatio cujusdam cultus divini superioribus annis neglecti vel alias necessaria foret, in hoc Reverendissimum Capitulum defendemus & clementer ei assistemus. Cum etiam deceat & consuetudinis antiqua sit, ut noviter ingressus Episcopus Ecclesiam Mindensem aliquo nobili honoret dono; ita nos obligamus, quod antequam aggrediamur administrationem seu regimen Episcopatus, ad laudem Dei & nostrae Principalis Domus ac familiae Lunaburgensis honorem magnificentissime Ecclesiae providebimus. Si vero contigerit nos de nostro Statu Ecclesiastico mutando cogitare, vel alias matrimonium iniremus, Coadjutoriam & futurum Episcopatum & omne jus in illum acquisitum, una cum residentiis, arcibus, & earum pertinentiis ac Jurisdictionibus liberè sine onere, etiam sine omni recompensa vel refusione ullius reparationis vel meliorationis per nos factae, omnimodè purè & simpliciter iterum ad manus Reverendissimi nostri Capituli, uti Dominorum haereditariorum, à quibus accepimus, omninò consignari tradique faciemus.

Quae omnia supradicta loquimur & promittimus Nos *Christianus Dux Brunovicensis & Lunaburgensis* praefatus sub nostra Principali dignitate & honore, sincerè & Principaliter nec non firmiter observare. Pro majori etiam securitate nostrum charissimum fratrem Dominum *Ernestum*, Ducem Brunovicensem & Lunaburgensem, permovimus, ut haec omnia nobiscum sigillaret & se fidejussorem subscriberet. Alii etiam Fidejussores constituti sunt, sincerè nobis dilecti Conradus de Mandelslo in Ruberbüttel, Levinus de Hodenberg, Franciscus Otto de Wensen, Otto Groten, Ernestus de Leden, Satrapa in Levinau, Levinus de Zerlen, Theodoricus Kléncke, Balthasar de Wülffen, Henricus de Holden, item Fridericus de Wechen, J. U. D. & Cancellarius. Et nos *Ernestus Dux* praefatus fatemur pro nobis & haereditibus nostris hisce praesentibus, quod omnia & singula puncta in dictis articulis contenta & clausula Capitulationis, quam Frater noster Charissimus *Christianus Dux* cum Capitulo Mindensi inivit, firmiter & constanter sub honore, dignitate, & fide Principis sine fraude aut exceptione ulla servabuntur. Et nos testes (*supradicti singuli*) fidejussores, promittimus pro nobis & veris haereditibus nostris, quod indivisim & quilibet nostrum in solidum à memorato Domino Duce *Christiano* Electo Coadjutore Mindensi, Capitulo ejusdem Ecclesiae ratione dictarum Capitulationum facti simus fidejussores & promiserimus, prout promittimus per praesentes. Actum Mindae Anno Christi 1597. d. 6. Septembris.

Ernestus Dux Brunsvicensis & Lüneburgensis.

Christianus Dux Brunsvicensis & Lüneburgensis.

Sic subscripti sunt singuli supradicti

Testes cum apposis suis sigillis.

B.

Reverales Domini Ducis *Christiani* Electi Mindensis.

Nos *Christianus* DEI Gratia Electus Episcopus Mindensis, Dux Brunsvicensis & Lunaburgensis notum facimus, quod divina disponente clementia etiam cum beneplacito quondam Reverendissimi Domini *Antonii* Episcopi & Principis

1646.
Julius.

1646.
Julius.

cipis Mindensis Decani & Archi-Diaconi Coloniensis Præpositi item Hildesien-Comitis Holfatiæ Schaumburg & Sternbergæ &c. Domini in Gemen, Cognati nostri charissimi piæ memoriæ, à Reverendissimis Præposito, Decano, Seniore totoque Capitulo Mindensis Ecclesiæ legitime in Coadjutorem electi fuerimus; Nobis etiam decreto Electionis hujusmodi debite præsentato dictam electionem acceperimus. Nuper autem dictus Dominus *Anthonus* Episcopus secundum Dei voluntatem naturæ debitum solverit & ideo successio dicti Episcopi ad nos devoluta sit, nos etiam sciamus, quod tam de jure quam etiam ex pactis Capitulationibus, Episcopalem administrationem ante Papalem Confirmationem sicut & Regalium à Cæsarea Majestate collationem acceptare non possumus: dicta vero Confirmatio Papalis & collatio Cæsarea tam cito, ac nos optamus, obtineri haud possunt (in quo tamen nullam diligentiam prætermitemus) & ex hoc periculosis hisce temporibus, quibus in Circulo Westphalico omnes bellicis armis involuti sunt, Episcopatu huic ejusque fortalitiis, residentiis, nec non subditis immensum damnum & periculum accidere posset; quod malum tam Nos quam Capitulum, quantum possibile est, avertere vellemus; Hinc ex his causis & ut alia jura in Camera conservari possint, Nos apud dictum Capitulum, citra tamen præjudicium utriusque supremæ potestatis Ecclesiasticæ & Secularis, Statutorum Ecclesiæ & consuetudinum, ex bono illius affectu obtinimus, quod ipsorum nomine regimen & administrationem usque ad Confirmationem & Regalia impetrata exercere, iis, quæ de mensa Episcopali sunt (excepta Satrapia in Schliffenburg) frui possimus, necessaria tamen requisita ad Regimen consueta expendere debeamus. Vicissim Nos obligamus sub dignitate fide & verbo Principis, quod nos pactitum Juramentum & sigillitas ac promissas Capitulationes, per omnia dicto Capitulo sine exceptione servabimus, faciemus etiam, quod propterea nec Capitulum, nec subditi ullo modo per Nos vel nostros gravari debeant, Volumus etiam per nostros speciales Legatos apud Sanctissimum Papalem Confirmationem sine Episcopatus & Capituli damno vel expensis accedere & obtinere & ad dignitatem Episcopi Nos ita qualificare, ut & Nobis & Capitulo apud supremam potestatem & totum mundum non possit exprobrari: Similiter volumus & debemus apud Serenissimam Cæsaream Majestatem Regalia, vel saltem Indultum administrandi Episcopatus nostris impensis quantocius impetrare & Capitulo insinuare, postea etiam consuetum solennem introitum de facto celebrare & à Statibus & Civitatibus pro Nobis & Capitulo nostro debitum Juramentum & homagium recipere & singulis sua Privilegia, ut consuetum est, confirmare, ipsos Cives manutene- nere ac pro posse defendere nec in minimo contra ea gravare. Nostram Aulam & Cancellariam, Consiliarios & famulitium secundum consilium & voluntatem Capituli constituemus: in rebus Episcopos concernentibus nil sine ipsorum consensu ac voluntate agemus, sed consilio Capituli unicuique judicemus & ordinabimus, quod justum est, nec permittemus, ullum de- super gravari &c. *Et infra.*

Quod si contingeret, Capitulum & Ecclesiam Mindensem ratione totaliter nobis concessæ administrationis à sua Sanctitate vel Cæsarea Majestate suo Metropolitanò aut alio quocunque modo, Mandatis, Processibus, Inhibitionibus, Citationibus, Fulminationibus, Privationibus, Suspensionibus vel alia via gravari, id omne nostris impensis volumus avertere sine ipsorum damno, ideoque illos illæsos defendemus. Cancellarius item & omnes alii Ministri residentiarum nobis tantum, quoad redditus, Capitulo verò & veris Dominis proprietariis juramento adstricti erunt. Quæ omnia firmiter servabimus, quod si aliter faceremus (quod DEUS avertat) & à Capitulo moniti non corrigeremus, tunc à petitione Capituli, sine excep-
ne

1646.
Julius.

1646.
Julius.

ne aut oppositione ulla taliter concessam administrationem Episcopatus cum residentibus, Jurisdictione, pertinentiis, redditibus, nullo excepto ad manus Capituli, sine ulla intercessione aliorum vel conditione, simpliciter & pure restituemus, nec ulterius nos immiscebimus vel per alios immisceri faciemus ullo modo. In quorum omnium fidem has Reversales propria manu subscripsimus & sigillo nostro Principali firmavimus. Actum in Petershagen, d. Martis post Reminiscere 6. Martii Anno 1599.

1646.
Julius.

CHRISTIANUS.

(L. S.)

N. II.

*Informatio in Cauſa Episcopatus Verdenſis, qua ostenditur illum ab Aca-
tholicis nullo jure peti minus possideri posse.*

N. II.
Informatio
Ecclesie
Verdenſis.

Fundatus est hic Episcopatus Verdenſis in Saxonia à CAROLO M. Imperatore & Rege Gallie circa annum Christi 786. Primus eidem præfuit, magnus ille *Swibertus*, qui non solum sex immediate sequentes Sanctos, verum omnes alios Successores Catholicos habuit, usque ad *Everhardum ab Holle*, qui etiam Catholicus Anno 1567. electus & confirmatus, tandem ultimis annis in religione defecit, Exercitium tamen Catholicum in Diocesi reliquit; Cui successit, Anno 1585. *Philippus Sigismundus* Luneburgenſis & Brunsvicensis Dux, pactis cum eodem Capitulationibus antiquorum Catholicorum antecessorum. Is cum circa annum 1610. à Capitulo peteret, ut juniorem filium Regis Daniae Principem *Fridericum* octo vel novem circiter annorum, in Coadjutorem & Successorem eligeret, tandem ad multas instantias tam dicti Ducis, quam etiam aliorum Capitulum se resolvit, & cum Rege Daniae tractavit. Interim *Philippus Sigismundus* Anno 1623. obiit, & stante minorennitate Filii Rex administrationem in se sumit. Cum vero intelligeret Capitulum, dictum Regem pacem cum Imperatore inisse Lubecæ 3. Junii 1639. ibique omni juri, quod in hunc Episcopatum uti pro filio (qui nec velle nec nolle adhuc habebat) acceptavit, ita pro se & eodem, stante eadem minorennitate, iterum renunciasset: Ne itaque per Pontificem & Imperatorem fieret provisio, Capitulum omnes absentes Canonicos convocavit, ad certum & determinatum diem, atque ex suo gremio Catholicum *D. Bartholdum Comitem de Königseeck*, quem paulo ante non solum ad Canonicatum, vigore Cæsarearum Precum Primariarum receperant, verum etiam ut Capitularis fieret atque eligibilis esset, statim emanciparunt, elegerunt: Præsentarunt etiam absque mora *URBANO VIII.* literis latinis ad modum aliarum Ecclesiarum electionem hanc à se factam, petieruntque more solito à se electum confirmari. Similes literas scripserunt ad Imperatorem *FERDINANDUM II.* gloriosissimæ memoriæ; rogaruntque Electo Regalia consueta concedi. Ex quibus omnibus satis liquet, præfatum Principem *Fridericum* nullum jus ad hunc Episcopatum habere, aut ei à Capitulo concessum, minus prætereendere posse, sed potius solenni Electione & solita Præsentatione Catholicis antiquum jus conservatum. Quod vero Papa & Imperator taliter Electum confirmare noluerint, sed de jure suo, juxta Concordata Germaniæ, Canones & usum Imperii, pro hac vice aliter disposuerint & moderno Domino *Francisco Wilhelmo* Anno 1629. Episcopatum contulerint, Confirmationem ac Regalia concesserint, de hoc Aca-tholici conqueri non habent: cum aliàs, quando in præfatum Dominum *Bartholdum* uti Electum supremæ Potestatis consensissent, Aca-tholicis nullum jus quæsitum fuisset. Præfatus *Franciscus Guilhelmus* Episcopus Ao. 1630. mense Febr. possessionem dicti Episcopatus accepit & 1. Maji solenni ritu inauguratus juxta Indultum à *FERDINANDO II.* & alia consueta Mandata, ad Status

Dritter Theil.

M m m

con-

1646. Julius.

642

Westphälischer Friedens-Handlung

1646. Julius.

concessa, homagium à subditis recepit, aliaque egit, quæ antecessores Episcopi legitimi consueverunt. Quæ omnia & singula in Tractatibus Pacis Pragensis debite a Dominis Casareanis Commissariis exposita, eo Electorem Saxonie permoverunt, ut hunc Episcopatum dicto *Francisco Guilhelmo* deberi agnosceret, & singulari scripto declararet. Præterea mense Jan. 26. die An. 1636. Ratisbonæ à præfato Imperatore FERDINANDO II. dictus Episcopus in persona, præsentibus & congratulantibus omnibus Legatis Electoralibus multisque Principibus utriusque Religionis, publice de hoc Episcopatu, uti & Mindensi (cum de Osnabrugensi jam ante Anno 1627. per Legatos recepisset) Regalia accepit. Post pugnam vero Lipsiensem Anno 1631. Dux Holsatiæ *Joannes Fridericus*, Possessor quondam Archi-Dioecesis Bremensis, Casaris ac fidelium Statuum hostem se declarans, Verdensem Episcopatum (ad quem nullum unquam jus prætendit, imo *Franciscum Wilhelmum*, uti verum Episcopum Legationibus agnovit) vi occupavit, Officiales Episcopales tam Ecclesiasticos quam Sæculares, ipsosque locum tenentes partim captivos abduxit, partim compedibus conclusos, aliosque misere tractavit, reliquos omnes uti & Catholicos omnino expulit, sibi que Episcopatum, nullo tamen juris titulo, nec reclamante Principe *Friderico*, conniventibus Canonicis Acatholicis retinuit, eumque cum Archi-Episcopatu Bremensi protectioni Regis Sueciæ subjecit. Mox dictus Dux *Johannes Fridericus* Bremæ, & Rex Sueciæ ad Lucenam occidit, uterque tamen tam Archi-Episcopatus Bremensis quam Episcopatus Verdensis in Suecorum potestate permansit; & Regni Sueciæ Cancellarius Comes *Oxenstiern* Sarrapiam Rotenburgensem, quæ magna pars Episcopatus Verdensis est, cuidam Colonello *Ranzovio* in recompensam meritorum hæreditarie, absolute & in perpetuum donavit. Post aliquot annos violentæ occupationis Princeps *Fridericus* Regis Daniæ Filius prodire cepit, & tam Archi-Episcopatum Bremensem quam Verdensem Episcopatum, contra pacem Lubecensem sibi vindicare conatus est. De Bremensi hic in præsentia non attinet plura dicere. Verdensis Episcopatus subditos circa annum 1633. cum Sueci prius ex Civitate illa uti loco minus necessario præsidium abduxissent, ad sibi præstandum homagium primum adegit, & regimine ordinato administrationem sibi assumpsit. Quia vero dictus *Ranzovius* Rotenburgensem districtum adhuc detinebat, cum eo pacta certa summa 16000. Imperialium erga deoccupationem transegit, sub assecuratione tamen à Statibus Episcopatus recepta, ut quocunque etiam modo res cum Episcopatu imposterum caderet, prætracta summa 16000. Imperialium sibi salva esset & ab iis refundenda, pro ut factum, & tot annorum redditibus, si ipsi concederentur perceptis abunde recompensatum, atque sic hæc usque totum Episcopatum sibi vi detinuit, usque dum *Konigsmarekus* ipsum occupavit. Interim D. *Franciscus Guilhelmus* Episcopus in Circularibus & publicis Imperii Diactis, aliisque Conventibus à Casare (ut alii Status, & illi quorum interest) ratione dicti Episcopatus Verdensis in specie conscriptus, etiam hic in his Tractatuum congregationibus semper suo Loco, Voto, Sessione partim personaliter, partim per Legatos suos sine ulla contradictione alicujus comparuit, & adhuc comparere, atque ab omnibus ut talis agnoscutur.

Ex his patet, 1) quod Princeps *Fridericus* nullum jus aut titulum sufficientem prætereendere possit ad hunc Episcopatum. 2) Quod Capitulares ipsi, nova electione in aliam & quidem Catholicam personam facta, & supremis Christianitatis Capitibus simpliciter & sine conditione ad confirmandum præsentata, dare ostenderint, se Principi *Friderico* nullum jus concedere. 3) Constat, quod sæpessatus Princeps *Fridericus* Pacem Pragensem solenniter acceptarit, in cujus tractatione expressè cautum, ut Verdensis Episcopatus

1646.
Julius.

patus moderno Episcopo Domino *Francisco Guilhelmo* remaneat, ut patet infra sub Lit. A. 5) Quod nunquam *Cæsareæ* Majestatis consensum impetrarit, adeoque subditi ad nullam obligationem fidelitatis ipsi præstandam, vel ita præstitam cogi potuerint. 7) Quod actibus ab Episcopo confirmato, regalizato, & inchronizato continuatis neque etiam Domini *Bertholdi* apud Capitulum & locis requisitis debite contradixerit, sed post tot annos, & rebus in hisce partibus turbatis, clam & sub aliis prætextibus, redempta scilicet *Satrapia*, totum Episcopatum occupare conatus sit.

1646.
Julius.

A.

Copia Recessus Cæsaris & Saxonie Electoris in Tractatu Pragensi, circa Episcopatus Osnabrugensem Mindensem & Verdensen. 1635.

Notum sit, quod licet in hodie accordatis punctis Pacis inter Suam Majestatem & Serenissimum Electorem Saxonie, non expressis verbis, sed tantum per generales regulas ordinatum atque positum sit, quod vigore Pacis Lubecensis de Anno 1629. Regiæ Dignitatis Daniae & Norwegiæ Filius, Dominus *Fridericus*, Dux Slesvicensis & Holsatiæ, sicut omnibus aliis Archiepiscopatibus & Episcopatibus S. Romani Imperii, ita Osnabrugensi, Mindensi ac Verdensi renuntiare seu abdicare debeat, atque illa nominalis expressio & mentio specialis in honorem & amicitiam erga dictam Regiam Dignitatem Daniae, nec alias ulla alia de causa, intermissa fuerit: nihilominus tamen in hoc speciali Reverſu (cujus vires non minores quam ipsius totius Pacis Conclusa æstimari debent) cautum sit. Prædictæ igitur Ecclesiæ Osnabrugensis, Mindensis, Verdensis, sine Ducis *Friderici* præfati, tanquam præfati Coadjutoris vel alius cujuscunque prætendentis impedimento, Domino *Francisco Guilhelmo* Episcopo Osnabrugensi, uti & Mindensi & Verdensi debentur & maneat. Ita tamen, ut in Episcopatu Verdensi in rebus Religionis, & dato casu vacantia, futuris Electionibus vel Postulationibus in Episcopum, Administratorem, vel Coadjutorem uti etiam cum Capitularibus & omnibus aliis durantibus 40. illis annis (de quibus in hac Pace conventum fuit) servetur, prout ipsa pax sonat, in Osnabrugensi & Mindensi vero, uti Capitulationes initæ statuunt. In quorum fidem hic specialis Recessus sigillis S. Cæſ. Majestatis & Electorali Saxonie atque subscriptionibus firmatus fuit.

§. XVI.

Von der
sonstigen
Clauſu-
la, die Ein-
weihung der
Reichs-Rit-
terschafft in
das Friedens-
Instrument
betreffend.

In der *Evangelicorum* Endlichen
Gegen- Erklärung in puncto *Gravami-
num*, (vid. XXI. Buch. §. IX. N. I. p.
334.) war der *Articulus 10.* die Freye
Reichs- Ritterschafft betreffend, also gefas-
set: „Die Freye ohnmittelbare Reichs-
Ritterschafft, solle an Ort und Enden, da
„Sie respectu certorum Bonorum kei-
nem Stand, als Landsassen unterworfen,
„gleich obberührten Chur- Fürsten und
„Ständen, bey dem klaren, illimitirten
„Verstand und Innhalt des Religion-
„Friedens, und dieses Vergleichs, in allen
„Stücken, für sich und ihre gehuldigte Un-
„terthanen gelassen, und Ihnen darüber

„gang kein Eintrag gethan: sondern,
„dafern einiger geschehen, Sie darwieder
„restituiret werden.

Es vermeynte aber selbige, bey dieser
Formula noch nicht gesichert zu seyn;
dahero der Reichs- Ritterschafftliche Abge-
sandte *Wolfgang* von *Gemmingen*,
in nachstehendem Memorial sub N. I. das
nöthige dargegen vorstellte, und eine ande-
re Formulam *Clausulæ* vorschlug, wel-
che aber nachgehends in etwas geändert,
laut N. II. ad dictaturam gebracht
wurde.

Dritter Theil.

M m m m 2

N. I.